TASDIQLAYMAN
O‘quv-uslubiy boshqarma boshlig‘i
_____ I.Madatov
2023-yil 14-oktabr

Kattaqo‘rg‘on davlat pedagogika instituti Pedagogika fakulteti
1-bosqich Boshlang'ich ta'lim yo‘nalishi talabalariga 1-semestr uchun
« Ona tili » fanidan yakuniy nazorat savollari
Imtihon shakli: yozma-og‘zaki

Mavzu raqami	1-QISM “OSON SAVOLLAR” deb nomalanadi va semestrda o‘qitilishi rejalashtirilgan mavzularning kirish qismidan asosan nazariy savollardan iborat bo’ladi	2-QISM “ODDIY SAVOLLAR” deb nomalanadi va semestrda o‘qitilishi rejalashtirilgan mavzularning 1-rejasidan asosan mulohazaviy savollardan iborat bo’ladi	3-QISM “MURAKKAB SAVOLLAR” deb nomalanadi va semestrda o‘qitilishi rejalashtirilgan mavzularning 2-rejasidan asosan qoidalar, teoremalar, kabi savollardan iborat bo’ladi	4-QISM “MURAKKAB SAVOLLAR 2” deb nomalanadi va semestrda o‘qitilishi rejalashtirilgan mavzularning 3-rejasidan asosan tendensiyalar, paradigmalar, konsepsiyalar kabi savollardan iborat bo’ladi	5-QISM “QIYIN SAVOLLAR” deb nomalanadi va semestrda o‘qitilishi rejalashtirilgan mavzularning xulosa yani yakuniy qismidan asosan talabani mustaqil fikrlashga, mavzuni to’liq anglashga yo’naltiradigan savollardan iborat bo’ladi
1	Tilshunoslikda tillarning oilalarga ajratishning asosiy sabablarini tahlil qilib bering.(morfologik, tipologik...)	Tilshunoslik nazariyasida anomalistlar va anologistlarning fikrini izohlang. (Tayanch tushunch: yunoniston, Demokret, Platon)	Tilshunoslikdagi tilning paydo bo’lishi nazariyalarni tahlil qilib bering.	Tilshunoslikka oid tarixiy asar va mualliflari haqida ma'lumot bering	Jahon tilshunosligidagi til oilalari haqida ma'lumot bering.
1	Til deb nimaga aytiladi? (Tayanch tushuncha: umumxalq, jargon, varvarizm, lahja..)	Tovushga taqlid va undov nazariyalarini tushuntiring. (tayanch tushunchalar: g‘ayri-ilmiy nazariya, *oh, uf,*)	Til va nutq haqida ma’lumot bering	Jonli tillar va o'lik tillar haqida ma'lumot bering.	Tilning kelib chiqish nazariyasini tahlil qilib bering
1	Ijtimoiy kelishuv nazariyasini tahlil qilib bering. (XIX asr, insoniyat, kelishuv)	Ekstralingvistika haqida ma'lumot bering.	Tipologik tilshunoslik haqida ma'lumot bering.	Qadimgi tilshunoslik maktablarini tushuntirib bering.	BMT tomonidan tanolingan rasmiy ishchi tili haqida ma'lumot bering
2	Tilshunoslikka oid adabiyotlarda ko‘rsatilishicha dunyo tillarini tahlil qiling. (Tayanch tushunchalar: 500 ta til o‘rganilgan, Sudanda 117 tildan foydalaniladi…)	Tillar hozirda qo‘llanish-qo‘llanmasligiga ko‘ra qanday turlarga bo‘linadi?(Tayanch tushunchalar: tirik tillar, o‘lik tillar)	Dunyo tilshunosligidagi til oilalari haqida ma’lumot bering.	Tillarning morfologik tasnifiga yirik nemis olimi Fridrix Shlegel va Avgust Shlegel haqida ma’lumot bering.	Morfologik tasnifiga ko‘ra tillar qanday turlarga ajratiladi?
2	Nazariy tilshunoslik, amaliy tilshunoslik lingvistik bilimlarni amalda qo‘llash bilan shug‘ullanishini tushuntirib bering. (Tayanch tushunchalar: muloqot, til, ijtimoiy hodisa...)	Til-taraqqiy qilib, o‘zgarib boruvchi hodisa ekanligini tahlil qilib bering. (Tayanch tushunchalar: taraqqiy etib boruvchi ijtimoiy hodisadir)	Til oilalaridan hind-yevropa oilasi haqida ilmiy ma’lumot bering.	Fin-ugor tillari oilasi haqida ma’lumotlarni tushuntirib bering.	Xom-som tillar oilasi haqida ma’lumot bering.
2	Tillarning geneologik tasnifiy birliklarini tushuntiring. (Tayanch tushunchalar: til makrooilasi, til guruhchalari)	Xalqaro tillar haqida ma’lumot bering. (Tayanch tushunchalar: xalqaro tashkilotlar yoki konferensiyalarning (BMT, YUNESKO) "	Tillarning morfologik tasnifi haqida ma’lumot bering.	Mashhur nemis olimi Vilgelm fon Gumbold morfologik tasnifini tushuntirib bering.	Agglyutinativ tillar haqida ma’lumot bering
2	Sun’iy tillarning yaratish takliflar va tillari haqida ma’lumot bering. (Tayanch tushunchalar: R.Dekart, G.Leybnits, Esperanto, ido)	Eng boy va eng kambag‘al tillarga misollar keltirib, tahlil qilib bering. (Tayanch tushunchalar: ingliz, arab, taki tillari)	Polisintetik tillarning boshqa tillardan farqli jihatlarini izohlang.	Flektiv tillardagi asosiy xususiyatlarni tahlil qilib bering.	Amorf (o‘zakli, ajratuvchi) tillar haqida ma’lumot bering
3	Tilshunoslik bo‘limlari haqida ma’lumot bering. (Tayanch tushunchalar: fonetika, orfoepiya, orfografiya)	Tilshunoslik bo‘limidagi orfoepiya va orfografiyaning o‘rganish obyektini izohlang. (Tayanch tushuncha: tovush, harf, oksilografik mashq…)	O‘zbek tili stilistikasini izohlang.	Fonetikani o‘rgangan o‘zbek olimlari haqida ma’lumot bering va ilmiy asarlarini tushuntiring, tahlil qiling.	M.Mirtojiyevning O‘zbek tili fonetikasi ilmiy asari haqida ma’lumot bering, misollar yordamida izohlang.
3	XX asr oxiri – XXI asrning birinchi choragida tilshunoslik fanida qanday yo‘nalishlar kirib keldi? (psixolingvistika, lingvokognitologiya...)	Fonetika haqida ma'lumot bering. (tovush, harf, yozuv, urg'u..)	Qiyosiy fonetika va uning o'rganish obyektini tahlil qiling.	Nazariy va amaliy fonetikani tahlil qilib bering.	Umumiy va xususiy fonetikaning farqli jihatlarini tushuntirib bering.
3	Tinish belgilarining o‘zbek tilshunosligida qo‘llanilishi, kelib chiqishi haqida ma’lumot bering.(Tayanch tushuncha: XX asr, uslubiyatga xizmat qiladi…)	Frazeologiya haqida ma’lumot bering, turlarini izohlang(barqaror birikma, ideomalar…)	Leksikologiyaning leksikografiyani shakllanishiga xizmat qilishini misollar yordamida tushuntiring.	Leksikografiyadagi lug‘atlar bilan ishlashda lug‘at turlarining tahlilini misollar yordamida izohlang.	Samixon Ashirboyevning O‘zbek tili dielektologiyasi ilmiy asari haqida ma’lumot bering.
4	Fonetika haqida ma’lumot bering. (Tayanch tushuncha: bo‘g‘in, urg‘u, ohang..)	Nutq tovushlarining uch tomoni haqida ma’lumot bering. (Tayanch tushuncha: fiziologik, akustik-fizik, lingvistik...)	Nutq tovushlari va ularning tasnifi haqida ma’lumot bering	O‘zakka qo‘shimcha qo‘shilishi natijasida yuzaga keladigan o‘zgarishlar - fonetik o‘zgarishlar haqida ma’lumot bering.	Undosh tovushlar va ularning tasnifi (eksperimental fonetika asosida) haqida ma’lumot bering
4	Nazariy va amaliy fonetikani tahlil qilib bering. (Tayanch tushuncha: umumiy, xususiy, amaliy, nazariy fonetika)	Fonologiya haqida haqida ma’lumot bering. (Tayanch tushuncha: fonemika, fonologiya, fonematika…)	Tutuq belgisi bo‘yicha eng ko‘p uchraydigan xatolarni tushuntirib bering.	Urg‘u haqida umumiy, to‘liq, tahliliy ma’lumot bering	Unli tovushlar va ularning tasnifi (eksperimental fonetika asosida) haqida ma’lumot bering.
5	Unlilar imlosini izohlang. (Tayanch tushunchalar: old qator keng, orqa qator o‘rta-keng unlini…)	Undosh tovushlar va ularning tasnifi haqida ma’lumot bering.(Tayanch tushunchalar:bo‘g‘izda to‘siqqa uchrashidan…)	Qator undoshlar va qo‘sh undoshlar haqida ma’lumot bering.	Qator unlilar va qo‘sh unlilar haqida ma’lumot bering	Fonetikaning ekspremintal fonetika laboratoriyasida tahlili haqida ma’lumot bering.
5	Sinerezis haqida ma'lumot bering. (tayanch so'z: so'z o'rtasida ikki unli)	Eliziya haqida ma'lumot bering. (Tayanch so'z: yoza oladi-yozoladi)	Yozuv vauning shakllanish tarixi haqida ma'lumot bering (Tayanch so'z:insoniyat, tarix, shakllanish..)	Piktografik yozuvning shakllanishi va bugungi kundagi ko'rinishi haqida ma'lumot.	Yozuvning paydo bo'lishiga olib kelgan asosiy omillarini izohlab bering.
5	Proteza haqida ma'lumot bering (unli tovush orttirilishi)	Epiteza haqida ma'lumot bering (Tayanch so'z: so'z oxirida unli tovush)	Prokopa haqida ma'lumot bering, unda qanday fonetik o'agarish sodir bo'ladi?	Sinkopa haqida misollar yordamida tahliliy ma'lumot bering.	Epenteza haqida misollar yordamida ma'lumot bering
5	Unlilar orasiga ba’zan y undoshi qo‘shib aytilsada, yozuvdagi holatini izohlang. (Tayanch tushunchalar: tabiat, shariat)	Harf va tovushlardagi farqlarni tushuntirib bering. (Tayanch tushunchalar: yo‘g‘on, ingichka, talaffuzda qisqa...)	Tarixiy va nazariy fonetika haqida fikrlaringzini bayon qiling.	Abdurauf Fitrat, Ramzan Qayyumiyning “Sarf” asarida fonetikaga oid qarashlarni tahlil qilib bering.	Jahon tilshunosligida fonetika bilan shug‘ullangan olimlar va ularning asarlari haqida ma’lumot bering.
6	Yozma nutqda yuz beradigan fonetik o‘zgarishlar haqida ma’lumot bering. (Tayanch tushunchalar: tovush tushishi, ortishi, almashinishi)	Og‘zaki nutqda yuz beradigan fonetik jarayonlar haqida ma’lumot bering. (Tayanch tushunchalar: kombinator, pozitsion…)	Fonetik hodisalar: singarmanizm, assimilyatsiya, dissimilatsiya, metateza hodisasi haqida ma’lumot bering	Pozitsion o‘zgarishlar xususida ma’lumot bering.	Kombinator o‘zgarishlar haqida ma’lumot bering.
6	O 'zbek tilida mavjud bo'lgan urg'ular haqida izoh bering. (Tayanch tushuncha: ekspirator, kuch, gap, so'z)	Musiqiy urg'u haqida ma'lumot bering (Tayanch tushuncha: ton urg'usi, musiqa)	Gap urg'usi haqida ma'lumotni misollar yordamida yoritib bering.	Tilshunoslarning intonatsiya haqidagi fikrlarini yozib bering.	Baskakovning ikki plandagi yondashuvi asosida urg'uning 4 jihatini ayting.
6	Og'izning ochilishiga ko'ra unlilarning darajasini yozing. (Tayanch tushuncha: keng, o'rta, quyi...)	Lablarning ishtirokiga ko'ra unlilar tasnifini tushuntirib bering. (lablangan, lablanmagan)	Jarangli undoshlar haqida ma'lumot bering.	Jarangsiz undoshlar haqida ma'lumot ni tahlil qilib bering.	Singormanizm masalasini o'zbek tili misolida tahlil qilib bering.
6	Aferezis, Eliziya haqida ma’lumot bering. (Tayanch tushunchalar: ne uchun – nechun, bora oladi – boroladi..)	Geminatsiya, diereza haqida ma’lumot bering. (Tayanch tushunchalar: toza – tozza, go‘sht (go‘sh))	Dissimilyatsiya, to‘liq dissimilyatsiya, to‘liqsiz dissimilyatsiya haqida ma’lumot bering.	Epiteza, prokopa haqida ma’lumot bering.	Sinkopa, apakopa hodisasini misollar bilan izohlang.
7	Ideografik yozuv haqida ma'lumot bering (Tayanch so'z: tushuncha, g'ya..)	Sillabik yozuvi haqida ma'lumot bering. (tayanch so'z: bo'g'in, fon,.....)	Harf - tovush yozuv haqida ma'lumot bering.	Grek yozuvi va uning jahontilshunosligi, grafikasidagi roli.	Xitoy ieroglif yozuvi haqida ma'lumot bering.
7	Grafika va harf haqida ma’lumot bering.(Tayanch tushunchalar: harf bilan tovush, yozuvdagi belgi)	Ideografik yozuv xususiyatlarini izohlang. (Tayanch tushunchalar: Ideografik (idea - g'oya, grapho - yozaman) va ieroglifik (hieroglyhoi – muqaddas yozuv)	O‘zbek yozuvlarining tarixini izohlang.	Jahon tilshunoslida yozuvlarining tarixini izohlang.	Grafika, orfografika, grafema tushunchalarini tahlil qilib bering.
7	Yozuv turlari haqida ma’lumot bering. (tayanch tushunchalar: piktografik, ideografik..)	Zamonaviy piktografik rasmlarning xususiyatlarini izohlang. (Tayanch tushunchalar: yo‘l transport belgilari...)	Grafemalarning turlarini tahlil qiling.	Fonografik yozuvlarni tahlil qiling	Yozuv tamoyillarini misollar yordamida tushuntirib bering.
8	Ayrim unli va undoshlar orfoepiyasini tahlil qilib bering. (Tayanch tushunchalar: *I* unlisi *atir, ayrim* , *bilan* kabi …)	Ayrim grammatik shakllar orfoepiyasi haqida ma’lumot bering. (Tayanch tushunchalar: *-di, -ti, -zi,* - *ri* kabi fonetik variantlarga ega bo‘ladi: *otni//otti,*)	Lahjalarda orfoepik tushunchalar qanday?	Adabiy talaffuz me’yorlari tilning tovush tizimi asosida yaratilishini ilmiy jihatdan, ilmiy adabiyotlar asosida tahlil qilib bering.	O‘zbek xalq og‘zaki ijodi namunalarida orfoepik qoliplar ma’lumot bering.

8	Orfoepiya haqida ma’lumot bering. (tayanch tushunchalar: to‘g‘ri talaffuz, oksilografik mashq....)	Talaffuz mashqlarning qisqa talaffuz, cho‘ziq talaffuz, ingichka talaffuz izohlang. (Tayanch tushunchalar: urg'uli bo‘g‘indagi unlining urg‘usiz bo‘g‘indagi unlidan cho'ziqroq)	Yo‘g‘on talaffuz, jarangsizlanish, intervokal holatlarni izohlang.	Og‘zaki nutqda to‘g‘ri talaffuzga qo‘yiladigan talablarni izohlang.	Talaffuz jarayonida e’tibor qaratish lozim bo‘lgan jihatlarni izohlar, misollar yordamida tushuntiring.
9	Leksikologiyaning turlari haqida ma’lumot bering. (Tayanch tushunchalar: umumiy va xususiy leksikologiya)	Leksema-nomema-sememani bayon qiling. (Tayanch tushunchalar: ifoda, mazmun…)	Leksemaning uzual va okkazional ma’nolarini izohlang.	Leksikologiyaning boyish manbalari nimalarga bog‘liq va qanday xususiyatga xos?	So‘zlarning shakl va ma’no munosabatiga ko‘ra turlari haqida ma’lumot bering, misollar keltiring.
9	Leksikologiyaning boshqa fanlar bilan aloqasi haqida ma’lumot bering. (Tayanch tushunchalar: frazeologiya, etimologiya, leksikografiya…)	Leksema va so‘z munosabatini tahlil qilib bering, ahamiyati haqidagi fikrlaringizni bayon qiling. (Tayanch tushunchalar: umumiy, xususiy, mohiyat, hodisa…)	Matn ichida omonimlik, sinonimlik, antonimlik hodisasini misollar yordamida tahlil bering.	Eskirgan va yangi so‘zlar, noadabiy qatlamni tushuntiring.	Bir ma’nolilik va ko’p ma’nolilikni misollar yordamida tahlil qilib bering.
9	O 'zbek leksikografiyasining ilk yodgorliklari haqida ma'lumot bering. ("Asos ul-balig'a", "Abushqa")	Psixolingvistikaning fan sohasi sifatida shakllanishi haqida ma'lumot.	Lingvokulturologiya haqida ma'lumot bering.	Etnolingvistikani tushuntirib bering.	Kognitiv tilshunoslik haqida ma'lumot bering.
9	Paralingvistikani tushuntirib bering. (kinesika, fonatsiya, paragrafemika...)	Dialektologiyaning asosiy vazifalarini sanab bering. (sheva, lahja...)	Moskva fonologik maktabini tahlil qilib bering.	Fonetik birlik va fonologik berlikning farqli jihatlarini ayting.	Antrolingvistika tilshunoslikning qanday sohasi?
10	Mo‘g‘ul va xitoy tilidan kirib kelgan so‘zlar haqida ma’lumot bering. (Tayanch tushunchalar: navkar (no‘xo‘r – do‘st, o‘rtoq, choy (xitoy tilida ttsay)	Arab tilidan o‘zlashgan so‘zlar taraqqiyoti haqida ma’lumot bering. (Tayanch tushunchalar: maktab, xalq, maorif, shoir)	O‘zbekcha so‘zlar o‘zbek tilining o‘z ichki imkoniyatlari asosida, o‘z qonuniyatlari asosida yaratilishini izohlang.	Oltoy tillar oilasining turkiy guruhida (turkumida) 24 ta tillarni bilasizmi, bilsangiz tahlil qiling.	Qo‘llanish doirasi chegaralangan leksika haqida ma’lumot bering.
10	O‘zbek tili leksikasidagi o‘z qatlam haqida ma’lumot bering. (Tayanch tushunchalar: umumturkiy so‘zlar, o‘zbekcha so‘zlar…)	O‘zbek tili leksikasidagi o‘zlashgan qatlam haqida ma’lumot bering. (tayanch tushunchalar: uyg‘ur, tojik, arab, rus, nemis, fransuz)	Ruscha-baynalmilal so‘zlarning kirib kelishi sabablari va taraqqiy topishi.	O‘zbek tiliga o‘zlashgan internotsional so‘zlar tarixiy jihatdan qaysi tillarga mansubligini ayting.	Qo‘llanish doirasi chegaralanmagan leksikaning qanday xususiyatlari bor?
11	So'zlarning shakl munosabatini tahlil qilib berin. (Tayanch so'z: paronim, omonim..)	So'zlarning ma'no munosabat tomonini tahlil qilib bering. (Tayanch so'z: sinonim, antonim…)	Gap tarkibida shartli sinonimlik qator hosil qiladigan gaplarga misol keltiring.	Omonimlik hosil qilish bosqichlarini sanab bering.	Gap tarkibida shartli antonimlik qator hosil qiladigan gaplarga misol keltiring.
11	Omonim so‘zlar haqida ma’lumot bering.(Tayanch tushunchalar: bir xil”, *onoma* yoki *onyma* – “nom” degan)	Omonim va uning turlarini izohlang.(Tayanch tushunchalar morfologik omonimlar;sintaktik omonimlar…)	Frazeologik omonilmar haqida ma’lumot bering	O'qituvchi nutq madaniyatida omonimlarning yuzaga kelish sabablari haqida ma’lumot bering	Omonimiya va polisemiya farqi, ahamiyati xususida ma’lumot bering.
11	Nutq jarayonida kontekstual sinonimiya haqida ma’lumot beringva izohlang. (Tayanch tushunchalar: chiroy va o‘t…)	Leksik-semantik sinonimlar haqida ma’lumot bering. (Tayanch tushunchalar: ma’no sinonimlari, uslubiy sinonimlar, nutqiy sinonimlar…)	Sinonimlarning ma’noviy turlarini tahlil qilib, ilmiy ma’lumot bering	Omografiya, omofoniya, omonimiya haqida ma’lumot bering.	Lug‘aviy va frazeologik paronimlarning xususiyatlari haqida ma’lumot bering.
11	Antonimlarning ma’noviy turlari haqida ma’lumot keltiring, izohlang. (Tayanch tushunchalar: leksik, frazeologik, leksik-frazeologik antonimlar)	Antonimlarning strukturasiga ko‘ra turlariga ma’lumot keltiring. (Tayanch tushunchalar: har xil o‘zakdan, bir xil o‘zakdan tashkil topgan..)	Kontekstual antonimiya hodisasini misollar yordamida tahlil eting.	Ot, sifat so‘z turkumlari doirasida antonimiya hodisasini tahlil qiling.	O‘z va o‘zlashgan qatlamga mansubligiga ko‘ra sinonim turlarini tushuntirib bering.
12	Metafora haqida ma’lumot bering. (Tayanch tushunchalar: narsa va hodisalar orasidagi o‘xshashlik asosida)	Vazifadoshlik haqida ma’lumot bering. (Tayanch tushunchalar: ma’no ko‘chishi narsalarning bajaradigan vazifasi…)	Sinekdoxa haqida mulohazalaringzini bayon qiling, misollar asosida.	Sinonimlarning ma’noviy turlarini tahlil qilib, ilmiy ma’lumot bering	Leksimalarning sinonim bo‘la olmaydigan holatlarini izohlab bering.
12	Metonimiya haqida ma’lumot bering. (tayanch tushunchalar: narsa, belgi va harakatlar o‘rtasidagi aloqadorlik…)	Monosemiya va polisemiyaning xususiyatlarini izohlang. (Tayanch tushunchalar: hosila ma’no, bir ma’no…)	Ma’no torayishi va ma’no kengayishini tahlil qilib bering.	Polisemiyaning lisoniy qiymatini izohlab bering, misollar asosida bayon qiling.	Leksik ma’no taraqqiyotiga sabab bo‘ladigan omillar haqida ma’lumot bering.
13	Frazeologiya haqida ma’lumot bering. (Tayanch tushunchalar: barqaror birlik, ideoma..)	Frazeologik birliklarning shak va ma’no turlariga ko‘ra tasnifini tushuntiring. (Tayanch tushunchalar: omonimlik, sinonimlik…)	Frazeologik birliklarning so‘z birikmasidan farqli jihatlar tahlili, uslubiyati tahlili.	Graduonima haqida ma’lumot bering.	Partonomiya va giponimiya haqida ma’lumot bering.
13	Arxaizmlar va istorizmlar haqida ma’lumot bering. (Tayanch tushunchalar: aqcha, bek, qamar, omoch...)	Neologizmlar: hozirgi o‘zbek tilidagi yangilik bo‘yog‘ini saqlab turgan so‘zlar ekanligini tushuntirib bering. (Tayanch tushunchalar: texnologiya, ijtimoiy hayot, yangi tushunchalar…)	Tilshunoslikda faol va nofaollik tushunchalarining o‘rni haqida ma’lumot bering.	Tilshunoslikning aniq, tabiiy, texnika fanlari bilan aloqasi haqida ma’lumot bering.	O‘zbek tilshunos olimlaridan kimlarning ilmiy asarlarini o‘qigansiz va xulosangizni yozing.
13	Fe’l so‘z turkumi doirasida antonimiya haqida ma’lumot bering. (tayanch tushunchalar: kengaymoq, toraymoq….)	Sinonimiya hodisasini tushuntiring. (tayanch tushunchalar: odam, kishi, inson… odamzod)	Frazeologik birliklarni o‘rgangan olimlar va ularning fikrlarini izohlang.	Sh.Rahmatullayev, H.Jamolxonovning frazemalar haqida aytgan fikrlarini izohlang.	N.Mahmudov tahriri ostidagi Sinonimlarning izohli ilmiy manba haqida ma’lumot bering.